

طراحی الگوی ارزشیابی برنامه درسی دوره ابتدایی با محوریت تصویرسازی کتابها مطابق با معیارهای هنر اسلامی

چکیده

نظام آموزش و پرورش در دوره ابتدایی از گسترده ترین نظام های کلان در جامعه است که سرنوشت جامعه را در بلندمدت تعیین می کند؛ به عبارت دیگر، مجموعه پژوهش ها و تجربه های دانشمندان و کشورهای جهان، نشان می دهد که توسعه جوامع، رابطه بسیار زیادی با نظام آموزش و پرورش ابتدایی آن ها دارد. با بهره گیری از الگوی مناسب ارزشیابی برنامه درسی در دوره ابتدایی، می توان اطلاعات ارزنده ای جهت تصمیم گیری درخصوص کیفیت برنامه های درسی فراهم آورد تا به واسطه آن اصلاح و بازنگری برخی ناکارآمدی ها انجام پذیرد و اثربخشی و کارایی برنامه های درسی بیش از پیش، افزون گردد. در این پژوهش، تحلیل داده ها با استفاده از کدگذاری باز انجام گرفت. برای گردآوری داده ها از دو روش کتابخانه ای و میدانی استفاده شده است. براساس اطلاعات جمع آوری شده الگوی مطلوب ارزشیابی برنامه درسی طراحی و تدوین شده و سپس اعتبار الگوی ارزشیابی برنامه درسی طراحی شده از طریق پرسشنامه محقق ساخته، اعتبارسنجی الگوی ارزشیابی برنامه درسی دوره ابتدایی از طریق تحلیل عاملی و معادلات ساختاری از طریق نرم افزار LISREL ۸٫۸ انجام گرفت.

اهداف پژوهش:

۱. ارائه الگو برنامه درسی دوره ابتدایی با محوریت تصویرسازی کتابها.
۲. بررسی برنامه درسی دوره ابتدایی با محوریت تصویرسازی کتابها مطابق با معیارهای هنر اسلامی.

سؤالات پژوهش:

۱. اجرایی ارزشیابی برنامه درسی دوره ابتدایی با محوریت تصویرسازی کتابها به چه صورت است؟
 ۲. چگونه می توان از معیارهای هنر اسلامی در برنامه درسی دوره ابتدایی با محوریت تصویرسازی کتابها استفاده کرد؟
- کلیدواژه ها:** برنامه ریزی درسی، هنر اسلامی، ارزشیابی، تحلیل محتوا.

مقدمه

در تمام نظام‌های آموزش و پرورش، مهم‌ترین دوره تحصیلی، دوره ابتدایی است؛ چراکه شک‌گیری شخصیت و رشد همه‌جانبه فرد بیشتر در این دوره، انجام می‌گیرد. در ماده ۲۲ اعلامیه حقوق بشر، از تحصیل در دوره ابتدایی به‌عنوان یک حق یاد شده است (دانشنامه فارسی ویستا، ۱۳۹۰). لذا مطالعه ابعاد مختلف این دوره تحصیلی همواره از اهمیت بسیار برخوردار بوده است. یکی از ابعاد اساسی نظام آموزش و پرورش ابتدایی، برنامه‌ریزی درسی و برنامه درسی این دوره است. توسعه و تدوین برنامه درسی، دربرگیرنده نحوه برنامه‌ریزی، اجرا و ارزشیابی برنامه درسی و هم شامل افراد، فرایندها و رویه‌های مربوطه در این خصوص می‌باشد. به همین واسطه، مدل‌های برنامه درسی به طراحان کمک می‌کنند تا به‌طور نظام‌مند و شفاف، منطق مشخصی را برای رویکردهای تدریس، یادگیری و سنجش انتخاب و مستقر سازند (شریفی، ۱۳۹۲). از آنجاکه برنامه‌ریزی آموزشی یکی از مهم‌ترین نظام‌های برنامه‌ریزی در هر کشور است، نقش برنامه‌ریزی آموزشی در توسعه، سطوح و الگوهای گوناگون آن از مهم‌ترین مواردی است که باید طراحان و برنامه‌ریزان آموزشی مورد توجه قرار دهند. از سوی دیگر، واقعیت این است که برنامه‌ریزی درسی وسیله اصلی تحقق کیفی برنامه‌های آموزشی است و بدون وجود برنامه‌های درسی معتبر، برنامه‌ریزی‌های آموزشی به‌هیچ‌وجه قابل اجرا نخواهد بود (رئیس دانا و همکاران، ۱۳۹۰).

کشاورز و فرم‌هینی فراهانی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان طراحی و اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت برنامه درسی مدارس به‌صورت مورد مدارس استان کهگیلویه و بویراحمد صورت گرفت. براین اساس، مهم‌ترین و اساسی‌ترین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی برنامه درسی مدارس گردآوری و توسط کارشناسان و متخصصین اعتبارسنجی بررسی گردید. پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها، پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش ۳۰۰ نفر از کارشناسان آموزش و پرورش و متخصصین ارزیابی کیفیت دانشگاه بودند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق‌ساخته و تجزیه داده‌ها از آمار توصیفی و تحلیل داده‌ها از آزمون t (تک‌نمونه‌ای) صورت گرفته است. در مجموع، محاسبه آزمون t در مورد هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها با درجه آزادی مشخص (۲۹۹) چون سطح معنی‌داری مشاهده‌شده ($\text{sig} = 0$) و سطح خطای ۵٪ نشان داد که ملاک‌ها و شاخص‌های برای ارزیابی برنامه درسی مدارس کشور مهم و قابل قبول هستند و همه ملاک‌ها و شاخص‌ها در سطح مطلوبی قرار دارند. خالقی‌نژاد (۱۳۹۵) در پایان‌نامه با عنوان «طراحی الگوی ارزشیابی برنامه درسی دوره کارشناسی نظام آموزش عالی شامل اعضای هیئت علمی (دانشگاه‌های علامه طباطبائی، تهران و خوارزمی، علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران) دانشجویان دوره کارشناسی (دانشگاه‌های علامه طباطبائی، تهران و خوارزمی) و کارشناسان آموزشی (دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی در سال ۹۵-۹۴» بوده است.

نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه تعداد گویه‌های مربوط به این سؤال تنها ۱ گویه می‌باشد. امکان استفاده از تحلیل عاملی تأییدی (CFA^۱) و اعتبارسنجی آن با استفاده از نرم لیزرل ۲ ۸.۸ وجود ندارد؛ حداقل باید تعداد گویه‌ها ۲ عدد باشد تا امکان اجرای تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نرم‌افزار لیزرل وجود داشته باشد؛ البته این موضوع پشتوانه علمی دارد؛ بدین صورت که، زمانی که متغیر پنهان (سؤال یا متغیر) توسط یک گویه اندازه‌گیری می‌شود؛ این بدان معنا است که تنها گویه تبیین‌کننده متغیر پنهان همان گویه است و اندازه‌گیری متغیر پنهان تنها بر دوش همان گویه است و گویه دیگری در این تبیین نقشی ندارد؛ بنابراین ۱۰۰ درصد تبیین یا اندازه‌گیری متغیر پنهان توسط همان یک گویه اندازه‌گیری می‌شود.

منابع

کتاب‌ها

- آقازاده، محرم. (۱۳۸۴). *راهنمای روش‌های نوین تدریس*. تهران: انتشارات آبیژ.
- آیراسیان، پیترو و راسل، مایکل. (۱۳۹۰). *سنجش کلاسی: مفاهیم و کاربردها*. (ترجمه هادی کرامتی). تهران: گاج.
- اشتراوس، آنسلم و کوربین، جولیت. (۱۳۹۰). *اصول روش تحقیق کیفی: نظریه مبنایی، رویه‌ها و روش‌ها*. ترجمه: بیوک محمدی، چاپ سوم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- احمدی، غلامعلی. (۱۳۸۵). *جایگاه و نقش ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در آموزش و یادگیری فرایند مدار، اولین همایش ارزشیابی تحصیلی، تهران: انتشارات تزکیه*.
- احمدی، حسین. (۱۳۸۴). *مبانی و دلایل یکپارچگی دو مفهوم برنامه و فوق برنامه*. خلاصه مقالات همایش علمی کاربردی. کرمان: انتشارات رسانه تخصصی اکبری شلدره‌ای، فریدون؛ قاسم‌پور مقدم، حسین و علیزاده، فاطمه صغری. (۱۳۸۸). *روش‌های نوین یاددهی - یادگیری، تهران: انتشارات فرتاب*.
- اکبری شلدره‌ای، فریدون؛ قاسم‌پور مقدم، حسین و علیزاده، فاطمه صغری. (۱۳۸۸). *روش‌های نوین یاددهی - یادگیری، تهران: انتشارات فرتاب*.
- انجمن برنامه‌ریزی درسی ایران. (۱۳۸۸). *قلمرو برنامه درسی در ایران، ارزشیابی وضع موجود و ترسیم چشم‌انداز مطلوب، تهران: سمت*.

^۱ Confirmatory Factor Analysis

^۲ LISREL

اندرز، سعید و یاسینی، مجتبی. (۱۳۹۴). «دلایل و ضرورت تغییر در نظام ارزشیابی آموزش ابتدایی ایران، دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی». مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران: تحقیقات اسلامی سروش مرتضوی، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار.

بازرگان، سیدعباس. (۱۳۸۳). *ارزشیابی آموزشی*، تهران: سمت.

بازرگان، عباس. (۱۳۸۶). *مقدمه‌ای بر برنامه ریزی چند بعدی- ماتریس زندگی*، تهران: سمت.

بختیاری، یزدان؛ کیانی‌منش، کامران. (۱۳۹۳). *الگوهای ارزشیابی آموزش با تأکید بر تجربه‌های نوین و کاربردی*. تهران: انتشارات تمدن علمی.

ابراهیم کافوری، اکرم. (۱۳۸۹). «تدوین و اعتبارسنجی الگویی برای ارزشیابی کتاب‌های درسی براساس رویکرد روانشناسی یادگیری و تربیتی»، *اندیشه‌های نوین تربیتی*، (۹۲)، ۶۱-۶۴.

ابراهیم کافوری، کیمیا؛ ملکی، حسن و خسروی بابادی، علی‌اکبر. (۱۳۹۴). «بررسی نقش عناصر برنامه‌ریزی درسی کلان در افت تحصیلی ریاضی سال اول دوره متوسطه از دیدگاه شرکای برنامه درسی». *مجله پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، (۶۲)، ۴۴-۵۰.

ابراهیم‌پور، مریم و سبحانی‌نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). «ارزیابی وضع موجود و مطلوب برنامه درسی مجازی دانشگاهی از دید دانشجویان». *پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، (۱۰۶)، ۲، ۸۷-۸۹.

ابراهیم‌پور کومله، سمیرا؛ نادری، عزت‌اله و سیف نراقی، مریم. (۱۳۹۵). «تبیین ویژگی‌های مطلوب عناصر برنامه درسی مطالعات اجتماعی به منظور ارائه الگویی برای ارتقای مهارت‌های حل مسئله دانش‌آموزان دبستانی و ارزشیابی آن از دیدگاه متخصصان برنامه درسی و معلمان ذی‌ربط»، *فصلنامه تدریس پژوهی*، شماره ۳، ۲۰-۱.

احمدی، حجت و آتشک، محمد. (۱۳۹۱). «نیازسنجی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مرتبط با زیست فناوری در سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای ایران»، *مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی*، شماره ۱۸۰، ۱-۱۶۱.

احمدپوری، یونس و شیخ‌زاده تکابی، رعنا. (۱۳۹۶). «مقایسه و نقد سنجش و ارزشیابی کمی و کیفی». *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، (۳)، ۷۳-۵۹.

اصابت طبری، ابراهیم. (۱۳۹۵). «بررسی میزان همپوشانی ارزشیابی آموزشی و ارزشیابی از برنامه درسی»، *نو علم*، ۸-۱.

امین‌زاده، لیلا؛ سیفی، محمد و فقیهی، علیرضا. (۱۳۹۴). «ارزیابی برنامه درسی دوره متوسطه (شاخه کار و دانش) با نظر به موضوع کارآفرینی از دیدگاه متخصصان»، *نظریه و عمل در برنامه درسی*، (۶)، ۱۶۳-۱۴۳.

امین خندقی، مقصود و عجم، علی‌اکبر. (۱۳۹۰). «تأملی برپیوند نظری رویکردهای ارزشیابی آموزشی با الگوهای کیفیت آموزشی و تبیین پیامدهای آن بر حوزه عمل»، *پژوهش‌نامه آموزش عالی*، ۱۳، ۷۳-۴۷.

ایجاد، زهرا؛ سیف نراقی، مریم و نادری، عزت اله. (۱۳۹۷). «طراحی برنامه درسی پژوهش محور در علوم تجربی پایه ششم دوره ابتدایی»، *نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۲(۲۹)، ۴۹-۶۰.

بازرگان، سید عباس. (۱۳۹۳). «طراحی و ساخت آزمونی برای صلاحیت‌های شناختی سواد ریاضی دانش‌آموزان ایرانی بر مبنای مطالعات پیزا». *نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۲(۴)، ۵-۳۴.

بازرگان، سید عباس. (۱۳۸۸). چگونگی ارزشیابی برنامه‌های درسی میان‌رشته‌ای، *مجله مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، شماره ۳، ۵۵-۶۶.

بای محمد، چندری. (۱۳۹۲). برنامه‌ریزی درسی، blogfa.com/1392/07.

برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۱). تهران: وزارت آموزش و پرورش و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

پدیدار، مانیا. (۱۳۸۰). «لزوم تغییر در کتابهای درسی کودکان کم‌توان ذهنی از دیدگاه پرورش اجتماعی آن». *مجله تعلیم و تربیت استثنایی*، ش ۱۰.

شیردست، عبدالرضا؛ صادقی، فاطمه زهرا. (۱۳۹۲). «اصول و معیارهای هنر اسلامی»، *همایش منطقه‌ای تأثیر آموزه‌های اسلامی در پیشرفت علوم و فن‌آوری‌های نوین*، ساری.

احدی ارسون، کبری. (۱۳۹۱). مطالعه تجربیات پسران دوره متوسطه شهر تبریز از ارزشیابی فرایندی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.

اکبری، محمد. (۱۳۸۴). بررسی و ارزشیابی دوره پیش‌دانشگاهی شهرستان قم براساس الگوی سیپ. پایان‌نامه کارشناسی ارشد- دانشگاه تهران.

قیطانی، ایمان. (۱۳۹۰). استفاده از تصویرسازی در آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبان در دوره مقدماتی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شاهد.